

L'atemptat del carrer dels Canvis Nous, per Pau Vinyes i Roig

Ens han remès una documentació important, localitzada als Arxius Nacionals de França-Fons Moscou, que fa referència a l'andreuenc Narcís Puig i Illamola, el qual serà un dels anarquistes detinguts arran de l'atemptat del carrer dels Canvis Nous. Tragèdia ocorreguda durant la commemoració de la festivitat del Corpus Christi del 7 de juliol de 1896.

Atemptat del carrer Canvis Nous

El diumenge 7 de juny de 1896 mentre es commemorava la processó de la festivitat de Corpus Christi a Barcelona es produí una massacre humana. A les 9 del vespre la processó passava pel carrer dels Canvis Nous i des d'un terrat fou llançat un artefacte explosiu al pas de la comitiva. Els fets foren atribuïts per les autoritats governatives a elements anarquistes i mesos després foren jutjats i processats quasi un centenar de persones, cinc dels quals condemnats a mort. Entre els afusellats hi havia el sindicalista Tomàs Ascheri, amb qui hi havia seriosos dubtes que fos l'autor material de l'atemptat.

L'anarquisme a la ciutat de Barcelona havia agafat molta volada i anava in crescendo, per aquest motiu el règim de la restauració monàrquica estava seriosament preocupat. El moviment obrerista s'havia organitzat, les vagues generals eren cada cop més seguides i les condicions de la classe obrera eren molt precàries. Des d'elements anarquistes radicals es propugnava per la lluita violenta i s'organitzaren alguns atemptats com el llançament de dues bombes orsini al Gran Teatre del Liceu per part de Santiago Salvador i Franch, el 1893.

El 6 de juny de 1896 Antoni Nogués i Josep Molas havien de llançar dues bombes durant la processó del Corpus a la Catedral de Barcelona, però finalment desistiren de l'acció i abandonaren el material explosiu al carrer de Fiveller. Tanmateix, l'endemà es llançava una bomba orsini des d'un terrat aprofitant el pas de la processó pels carrers dels Canvis Nous i Arenes dels Canvis, just a tocar de l'església de Santa Maria del Mar, causant dotze morts i setanta ferits.

Aquest cop els morts eren proletaris, cosa que va contradir que fos un atemptat anarquista, ja que sempre aquests havien atacat a les classes benestants i dirigents. Tot i això, les autoritats amb la complicitat de la majoria de mitjans periodístics van culpar als anarquistes del sagnant episodi. Segons Frederica Montseny, l'acció violenta fou organitzada per militars i el govern per tal d'aturar el creixement del moviment obrerista. D'altres inculpen a un dels que després serien condemnats a mort, Tomàs Ascheri, per ser un infiltrat, però aquesta versió per a alguns no tenia solidesa atès si era confident de la policia no hagués estat afusellat. La versió que sembla tenir més consistència és la del francès François Girault, qui marxà a París després de l'atemptat. En assabentar-se, un cop a França, que companys anarquistes serien afusellats confessà el delicte i li aconsellaren que anés a declarar. Girault, no feu cas i s'exilià a l'Argentina, on abandonà la lluita i la militància anarquista.

Condemnes

Tomàs Ascheri Fossati fou acusat de l'atemptat, torturat, empresonat al castell de Montjuïc. Arran de les salvatges tortures acaba confessant un crim no comés així com delatà a altres companys. Arran del procés de Montjuïc, convertit en un consell de guerra, foren condemnats 87 anarquistes, dels quals set foren afusellats: el mateix Tomàs Ascheri, Antoni Nogués, Josep Molas, Jaume Vilella, Lluís Mas, Sebastià Sunyé i Joan Alsina. La resta d'encausats tingueren penes de presó entre vuit i vint anys.

Com a revenja d'aquestes morts el president del Consell de Ministres de l'estat Espanyol Antonio Cánovas del Castillo fou assassinat el 8 d'agost de 1897 per l'anarquista italià Michele Angionillo, mentre el polític era passant uns dies de repòs al Balneari de Santa Àgueda, a Mondragón (Guipúscoa).

Narcís Puig i Illamola, l'anarquista andreuenc

Entre els condemnats a presó hi havia l'andreuenc Narcís Puig i Illamola. Arrestat posteriorment a l'atemptat del carrer dels Canvis Nous i amb pena de presó de vuit anys de treballs forçats durant el procés de Montjuïc. El seu advocat defensor aconseguiria que fos absolt l'abril de 1897. Tot i ser indultat va ser desterrat fora de l'Estat espanyol conjuntament amb altres companys obreristes, com la dirigent anarcosindicalista Teresa Claramunt -qui en ser tinguda pels mateixos fets va resultar brutalment torturada, patint seqüeles de per vida-. El 15 de juliol de 1897, Narcís Puig va embarcar en el vaixell *Isla de Luzón* amb destinació a Liverpool, com a desterrat. El *Diario de Barcelona* en la seva edició del 16 de juliol narra la seqüència de l'embarcament d'aquesta manera:

Desde el castillo de Motjuich fueron ayer conducidos á bordo del transatlántico *Isla de Luzon* viente de los que se hallaban detenidos gubernativamente á consecuencia del atentado de la calle de Cambios Nuevos. Tambien embarcandose en dicho buque otros ocho individuos que por igual causa que los anteriores encontrábanse desde hace meses encerrados en los calabozos de la cárcel.

Está visto. En todo hallan motivos de ingresos el afortunado marqués de Comillas y sus adláteres. Hasta aquí han obtenido pingües rendimientos con el transporte de soldados á Cuba y Filipinas; ahora sacarán raja con la conducción de presos gubernativos á Inglaterra. Porque es el caso que cada uno de los extrañados ha tenido que satisfacer, segun se nos indica, unas doscientas veinticinco pesetas, y pasan de ciento veinte los que aún se hallan reclusos gubernativamente en la cárcel y la fortaleza de Montjuich, todos los cuales se verán en la triste alternativa de tener que marchar á las Islas Británicas, aflojando la mosca, por supuesto, ó ir á purgar imaginarios delirios al islote legano é inhospitalario que se le antoje a nuestro paternal Gobierno.

Mentre Puig era camí cap a Anglaterra el seu poble de naixença Sant Andreu de Palomar tot just feia poc que era annexionat, conjuntament amb d'altres sis pobles del pla, a la ciutat de Barcelona per Reial decret de la Reina Regent del 20 d'abril d'aquell mateix any. Segons la fitxa policial del Consolat General de França a Barcelona amb data del 4 de desembre de 1897, conservada en el fons de Moscou dels Arxius Nacionals de França, Narcís Puig i Illamola, conegut com a *Arcís* (abreviatura de Narcís), era nascut el 1876, solter i de professió tapisser, alt d'estatura, pellroja i ulls castanys. En el moment de ser arrestat vivia al carrer Major núm. 21 de Montcada i Reixac. Fill de Miquel Puig i Teresa Illamola.

Un cop a Anglaterra intentà fer el salt i anar-se'n a Sud-amèrica. Per notícia d'*El Noticiero Universal* (26 d'octubre de 1897) sabem que intentà instal·lar-se a l'Argentina, però les autoritats d'aquest país li negaren el desembarcament:

La Prensa, de Buenos Aires, en el número correspondiente al día 23 de Septiembre un suelto cuya reproducción creemos que será útil no solo á aquellos que hayan sostenido relaciones más o menos íntimas con los tribunales de justicia por cuestiones relacionadas con actos anarquistas sino que también á los consignatarios de buques, por la pena en que incurrirán en caso de dar pasaje con destino a la República Argentina á personas que hayan sido calificadas como anarquistas, ya que el retorno de éstas á Europa lo tendrán que hacer por su cuenta las empresas de navegación.

Dice así el suelto de referencia:

'En posesión de nuevos datos podemos hoy ampliar la noticia que dimos ayer sobre la llegada de anarquistas en el vapor francés *Campinas*.

De conformidad con lo expuesto por el Gobierno, se ha cumplido la orden impartida en el primer momento

por el prefecto marítimo señor García; es decir, los tres anarquistas han quedado á bordo del vapor que los ha conducido para que en él regresen á Europa.

El agente y el capitán Viel, del vapor *Campinas*, han sido ayer notificados de esta disposición gubernativa por la que se rechaza a estos individuos.

Estos son españoles, procedentes de Londres, y tomaron el vapor en el puerto del Havre.

Sus verdaderos nombres son: José Beneto Pont, Narciso Puig y Manuel Barrera: en la lista de pasajeros del citado vapor, figuraban con los nombres respectivos de Jorge Bofarolli, tejedor, Luis Vally, tapicero y Antonio Dopig albañil.

El 1906, un altre document dels ANF-Fons Moscou ens el situa de nou a Anglaterra. A partir d'aquesta data perdem el fil de Narcís Puig i Illamola i ens queda una boira que no ens permet esbrinar quelcom més sobre la seva vida.

Referències

Fonts documentals:

Arxius Nacionals de França-Fons Moscou

Viquipèdia

[*El Nacional*](#), Barcelona

La Publicidad, Barcelona

El Noticiero Universal, Barcelona

El Diluvio, Barcelona

Diario de Barcelona, Barcelona

La Vanguardia, Barcelona